

Föreläsning 7: Punktskattningar

Matematisk statistik

David Bolin
Chalmers University of Technology
April 7, 2014

Projektuppgift

- Projektet går ut på att genomföra ett statistiskt försök och analysera resultaten.
- Genomförandet av projektet sker i grupper om tre till fem studenter.
- Ni kan fritt välja vad ni vill undersöka. Ni kan antingen undersöka data ni samlat in i någon annan kurs eller konstruera ett helt nytt försök.
- Efter att ni har planerat er undersökning, men innan insamling av data, kontakta David för att få godkännande om att gå vidare med projektet.
- Redovisningen sker skriftligt och projektet ska vara inlämnat senast tisdag den 3 juni.
- Ett godkänt projekt krävs för att bli godkänd på kursen men projektet påverkar inte graderingen 3,4 eller 5.

Rapporten

Inlämning av rapporten på papper, eller via mail i PDF eller PS-format (Inga MS Word-filer!).

Rapporten ska innehålla

- en klar och tydlig formulering av frågeställningen
- planering och genomförande av försöket
- antaganden och beräkningar
- slutsatser
- redovisning av möjliga brister i undersökningen.

I slutet av projektbeskrivningen finns en checklista för granskning av projekt, följ denna för att undvika vanliga misstag i projektskrivning!

Tvådimensionella fördelningar

Definition

En två dimensionell slumpvariabel (X, Y) tillordnar två numeriska värden till varje utfall i Ω .

För diskreta variabler har vi sannolikhetsfunktionen

$$p_{X,Y}(i, j) = P(X = i, Y = j).$$

För en sannolikhetsfunktion har vi att $p_{X,Y}(i, j) \geq 0$ och $\sum_{i,j} p_{X,Y}(i, j) = 1$. För kontinuerliga variabler har vi en täthetsfunktion $f_{X,Y}(x, y)$ som är sådan att

- ① $f_{X,Y}(x, y) \geq 0$,
- ② $\int_{-\infty}^{\infty} \int_{-\infty}^{\infty} f_{X,Y}(x, y) dx dy = 1$, och
- ③ $P(a \leq X \leq b \text{ och } c \leq Y \leq d) = \int_a^b \int_c^d f_{X,Y}(x, y) dx dy$.

Marginalfördelningar

Givet en diskret tvådimensionell slumpvariabel (X, Y) definieras marginalfördelningarna för X och Y som

$$p_X(i) = \sum_{j=-\infty}^{\infty} p_{X,Y}(i, j)$$

$$p_Y(j) = \sum_{i=-\infty}^{\infty} p_{X,Y}(i, j)$$

I det kontinuerliga fallet definieras marginalfördelningarna för X och Y på motsvarande sätt som

$$f_X(x) = \int_{-\infty}^{\infty} f_{X,Y}(x, y) dy$$

$$f_Y(y) = \int_{-\infty}^{\infty} f_{X,Y}(x, y) dx$$

Väntevärde

Givet en tvådimensionell slumpvariabel (X, Y) definieras väntevärdena för X och Y som

$$E(X) = \begin{cases} \sum_{i=-\infty}^{\infty} \sum_{j=-\infty}^{\infty} i p_{X,Y}(i, j), & \text{i det diskreta fallet} \\ \int_{-\infty}^{\infty} \int_{-\infty}^{\infty} x f_{X,Y}(x, y) dx dy, & \text{i det kontinuerliga fallet} \end{cases}$$

och

$$E(Y) = \begin{cases} \sum_{i=-\infty}^{\infty} \sum_{j=-\infty}^{\infty} j p_{X,Y}(i, j), & \text{i det diskreta fallet} \\ \int_{-\infty}^{\infty} \int_{-\infty}^{\infty} y f_{X,Y}(x, y) dx dy, & \text{i det kontinuerliga fallet} \end{cases}$$

Väntevärden

Notera att vi också kan formulera väntevärdena med marginalfördelningarna för X och Y om vi har beräknat dem först. Till exempel för det diskreta fallet har vi

$$\begin{aligned} E(X) &= \sum_{i=-\infty}^{\infty} \sum_{j=-\infty}^{\infty} i p_{X,Y}(i, j) = \sum_{i=-\infty}^{\infty} i \sum_{j=-\infty}^{\infty} p_{X,Y}(i, j) \\ &= \sum_{i=-\infty}^{\infty} i p_X(i) \end{aligned}$$

Väntevärden av funktioner

Väntevärdet av en funktion $H(X, Y)$ definieras som

$$E(H(X, Y)) = \begin{cases} \sum_{i=-\infty}^{\infty} \sum_{j=-\infty}^{\infty} H(i, j) p_{X,Y}(i, j), & \text{diskret} \\ \int_{-\infty}^{\infty} \int_{-\infty}^{\infty} H(x, y) f_{X,Y}(x, y) dx dy, & \text{kontinuerlig} \end{cases}$$

Beroende

Oberoende slumpvariabler

Två slumpvariabler X och Y sägs vara oberoende om deras täthetsfunktion (eller sannolikhetsfunktion) kan skrivas som produkten av marginalfördelningarna. Det vill säga, för det diskreta fallet

$$p_{X,Y}(i,j) = p_X(i)p_Y(j)$$

och för det kontinuerliga fallet

$$f_{X,Y}(x,y) = f_X(x)f_Y(y).$$

Kovarians

Kovariansen mellan X och Y definieras som

$$C(X,Y) = E[(X - \mu_X)(Y - \mu_Y)] \text{ där } \mu_X = E(X) \text{ och } \mu_Y = E(Y).$$

Kovarians

Enligt definitionen kan vi skriva kovariansen som

$$C(X, Y) = \begin{cases} \sum_{i=-\infty}^{\infty} \sum_{j=-\infty}^{\infty} (i - \mu_X)(j - \mu_Y) p_{X,Y}(i, j), & \text{diskret,} \\ \int_{-\infty}^{\infty} \int_{-\infty}^{\infty} (x - \mu_X)(y - \mu_Y) f_{X,Y}(x, y), & \text{kontinuerlig,} \end{cases}$$

Notera att vi har att $C(X, X) = V(X)$.

Sats

Kovariansen kan beräknas som

$$C(X, Y) = E(XY) - E(X)E(Y)$$

Sats

Om X och Y är oberoende så är $C(X, Y) = 0$ och $E(XY) = E(X)E(Y)$.

Korrelation och oberoende

Korrelation

Den så kallade korrelationskoefficienten definieras som

$$\rho(X, Y) = \frac{C(X, Y)}{\sqrt{V(X)V(Y)}}.$$

- Detta mått beskriver linjär samvariation mellan X och Y .
- Vi har att $-1 \leq \rho \leq 1$.
- Vi säger att X och Y är okorrelerade om $\rho(X, Y) = 0$.

Vi har följande samband mellan beroende och korrelation:

- Om X och Y är oberoende så är de okorrelerade.
- Om X och Y är okorrelerade så behöver de inte vara oberoende.

Dessa samband är naturliga eftersom två slumpvariabler är oberoende om det inte finns någon samvariation alls mellan dem, medan de är okorrelerade om det saknas *linjär* samvariation.

Beskrivning av tvådimensionell data

Antag nu att vi har mätningar (x_i, y_i) av en process som kan beskrivas med någon tvådimensionell slumpvariabel (X, Y) . Ett spridningsdiagram är ett tvådimensionellt punktdiagram där varje mätning (x_i, y_i) ritas ut som en punkt i xy -planet. För att ge numeriska mått på detta kan vi beräkna stickprovskovariansen, som definieras som

$$c_{xy} = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})$$

eller stickprovskorrelationen som definieras som

$$r_{xy} = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2} \sqrt{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}}$$

Stickprovskorrelationen ett mått på linjärt beroende.

Än så länge i kursen har vi utgått från att vi har en slumpvariabel X med en känd fördelning, till exempel att X är normalfördelad med väntevärde μ och varians σ^2 .

I praktiken har vi ofta en mängd av observationer vi vill analysera och göra en modell för. Vi kan ofta resonera oss fram till vilken typ av fördelning som bör användas för X , men vi vet typiskt inte vilka parametrar vi ska använda för fördelningen.

Det är detta problem som studeras i statistikteorin: givet observationer $x_1, \dots, x_n$, vad kan vi säga om parametrarna i fördelningen?

Det vi först behöver är en *punktskattning* av parametrarna, det vill säga ett troligt värde för parametrarna.

Vi vill ofta också veta något om hur säker denna skattning är. För att karakterisera osäkerheten i vår skattning använder vi oss ofta av *konfidensintervall*. Det vill säga ett intervall som med hög sannolikhet ska täcka det sanna värdet på parametern.

Slutligen kan vi vilja testa hypoteser kring parametrarna, till exempel kan vi vilja veta om $\mu > 0$ i normalfördelningen, vilket görs via *hypotesprövning*.

I denna föreläsning ska vi titta på punktskattningar, och efter detta studerar vi konfidensintervall och hypotesprövning.

Populationer

Vi kommer utgå från att vi har ett stickprov av observationer $x_1, \dots, x_n$ som vi vill använda för att få kunskap om en population. Begreppet population kan innebära lite olika saker, vi kan skilja på två typfall:

- Populationen kan vara en väl avgränsad mängd saker, till exempel alla röstberättigade i sverige, eller alla varor i ett lager. I den här situationen kan vi i teorin räkna upp alla ingående element i en lista.
- Populationen kan också vara något lite mer abstrakt. Till exempel kan vi ha en process av vilken vi kan göra upprepade mätningar. Till exempel att kasta en tärning eller göra ett kemiskt experiment. Populationen här kan tänkas som alla möjliga slumpmässiga försök av denna typ, vilket inte har något konkret avgränsning.

Representativa urval

I båda fallen är det viktigt att vårt stickprov är *representativt* för populationen, vilket betyder att det är någorlunda typiskt för populationen. Om detta inte är fallet kan vi få systematiska fel i våra skattningar.

I exemplet med röstberättigade kan vi till exempel inte välja alla röstberättigade i Stockholm och använda dessa som ett representativt stickprov för alla väljare i Sverige.

I fallet med en avgränsad population är den enklaste formen av representativt urval att slumpmässigt välja n element från hela populationen. I fallet med slumpmässiga försök behöver vi endast upprepa försöket n gånger för att få ett representativt urval.

Stickprov

Stickprov

Ett stickprov av storlek n är n oberoende observationer av en slumpvariabel X . Vi kan alltså skriva stickprovet som observationer av n slumpvariabler $X_1, \dots, X_n$ där alla X_i är oberoende och likafördelade.

Denna definition täcker fallet med upprepade experiment ovan, och kan oftast ses som en bra approximation i fallet med ändlig population om n är litet i förhållande till storleken på populationen.

Anledningen till att det oftast måste ses som en approximation i fallet med ändlig population beror på att populationens sammansättning ändras för varje element vi drar, och observationerna kan därför inte anses vara oberoende.